

In gesprek met Richard Griffiths

‘Florence was Camelot.’

Richard, hoe kwam je in Nederland verzeild en welke specifieke problemen liep je toen tegen het lijf?

Ik kwam naar Nederland om onderzoek te doen naar het vraagstuk van de industrialisatie in de negentiende eeuw. De voorwaarden voor industrialisatie waren er in Nederland, maar het liet toch op zich wachten. Daar is de belangstelling voor Nederland uit voortgekomen. Na de dood van Professor De Jonge, economisch en sociaal-historicus aan de VU, kreeg ik het verzoek zijn leerstoel te bezetten.

Na een jaar of wat ben je naar Florence gegaan.

Ik was bezig met een boek over Nederland in de twintigste eeuw, dat uiteindelijk het boek is geworden dat ik samen met Jan Luiten van Zanden geschreven heb. Maar op dat moment was het nog niet zover. Er moest nog het een en ander aan gebeuren. Toch heb ik de uitnodiging om naar Italië te gaan graag aangenomen. In Florence waren ze bezig met de naoorlogse economische geschiedenis en met internationale vraagstukken van de naoorlogse wereld, inclusief het thema van de Europese integratie. Met dit onderwerp kwam ik al in aanraking ten tijde van het boek. Omdat het archiefbeleid in Nederland liberaler is dan elders, hadden we een zogenoemd comparatief voordeel.

Na acht jaar in Nederland heb ik in 1987 in Florence het project over de geschiedenis van de Europese integratie overgenomen. Ik ben daar twee maal vier jaar gebleven (de maximale benoemingsperiode). Daarna dreigde werkloosheid. Gelukkig was er op dat moment een vacature in Leiden, die sindsdien door mij met plezier wordt vervuld.

Het had ook anders kunnen zijn, namelijk dat je met tegenzin was teruggegaan.

Nee, helemaal niet. Leiden was nieuw voor mij. Ik had daar nooit gedoceerd. Wel kende ik de mensen, want het is een klein wereldje in Nederland. Maar ik heb hier altijd twee dingen plezierig gevonden. Het eerste is dat je aardig wat studenten krijgt op doctoraalniveau. In Engeland stopt het leeuwendeel van de studenten op het bachelorniveau. Dus de kans om met studenten verder te gaan in het onderzoek vind ik een leuk element in het Nederlandse stelsel. Hoe lang dat zal blijven is natuurlijk de vraag.

Wat ik ook leuk vind, en dat heb je echt nodig als je Europese integratie doet: je hebt studenten die meer dan één taal lezen. Ik bedoel, de Duitsers en de Fransen hebben forse tradities, ook op het terrein van bronnenonderzoek betreffende de naoorlogse geschiedenis. Als je alleen Engels leest, dan ligt meer dan de helft van de literatuur buiten je bereik. Dat heb je in Nederland niet en dat vind ik ook heel positief.

Als je nu de situatie vergelijkt met enkele decennia geleden, toen je hier pas begon, zijn er dan grote verschillen in de economische geschiedschrijving?

122

Er is een enorm verschil en ik denk dat het N.W. Posthumus Instituut, onze landelijke onderzoeksschool, evenals de toenemende openheid van economisch- en sociaal- historici in Nederland voor nieuwe ontwikkelingen elders daarop van invloed zijn geweest. Ook de groei van netwerken heeft daaraan bijgedragen. Nu zijn wij veel actiever. Dat is een grote verandering.

Maar er zijn ook tegengeluiden te horen.

Er zijn altijd lacunes. Ik vind bijvoorbeeld dat we als historici nog steeds te weinig inspelen op hedendaagse maatschappelijke discussies. Wij zijn nog steeds niet voldoende op de actualiteit gericht. Zeker niet als we dit vergelijken met de glorie-dagen van de jaren zestig, waarin je belangrijke, beroemde economen naar voren ziet komen die een belangrijk deel van hun tijd hebben gependeed op het terrein van de geschiedenis, namen als Galbraith en Rostow. Ook al is er iets op hun werk af te dingen, ze vonden het belangrijk om hun visie op hedendaagse situaties en hun maatschappelijke visies op goed gefundeerd historisch onderzoek te baseren. Je hoeft het niet met ze eens te zijn, maar ze zwengelden discussies aan waardoor ons begrip voor bepaalde kwesties zeker is toegenomen. Ook nu, ten aanzien van maatschappelijke problemen

als inkomensverdeling, vergrijzing, globalisering en de rol van de staat, hebben historici een duidelijke inbreng.

Ik ga nog even terug naar de pessimisten. De leerstoelen-ontwikkeling is daarin één punt.

Wat de pessimistische kant betreft denk ik dat steeds minder studenten de neiging hebben om economische geschiedenis te gaan studeren. Aangezien de formatie wordt gekoppeld aan het aantal studenten, zit je enigszins in een neerwaartse spiraal. Ik denk dat daar twee redenen voor zijn. De eerste is dat al vanouds de nadruk in Nederland ligt op praktische studies. Kortom, studeer rechten of economie. Dus een deel van onze potentiële markt wordt door pa of ma naar die faculteiten gestuurd.

De tweede reden is dat moet worden toegegeven, dat hoe jonger de studenten gedwongen worden om af te studeren des te minder kans ze hebben om die uitdagingen van de economische geschiedenis te leren kennen. Toen wij een zes-, zevenjarige studie hadden, hadden wij veel meer studenten die tijdens hun studie die economische geschiedenis interessant vonden. Wat ik zie in Leiden is dat veel mensen economische geschiedenis leuk vinden, maar niet het zelfvertrouwen hebben om het doctoraal-scriptieniveau te bereiken. Dat betreurt ik een beetje.

Een ander punt is de marginale positie van de economische geschiedenis in de economische faculteiten. Hetzelfde geldt echter ook voor de traditionele economie die te vaak in een minderheidshoek is gedreven. Tachtig procent van de studenten gaat managementachtige, bedrijfsachtige economie doen. Voor de toekomst van het vak is het belangrijk dat het verankerd en goed geïntegreerd is in de economische faculteiten, want anders zie ik in de loop van de tijd eigenlijk onvoldoende studenten om specifieke economisch-historische leerstoelen overeind te houden.

Terug naar Europa. Je bent begonnen met Nederland als onderzoeksobject en dat heb je uitgebreid tot Europa. Je was en bent de kenner op het gebied van de Europese studies en de Europese geschiedenis. Waarom dit specialisme?

De internationale instituties vond ik leuk. Onderzoek in Europa was ook iets leuks. Als je eenmaal in Florence zat, had je nauwelijks relevante archieven in de buurt, dus je moest naar het buitenland. Als je naar het buitenland ging, maakte het niets uit of het Nederland was of Duitsland of Frankrijk. Wat ik doe, is niet alleen Europese geschiedenis

in de zin van het Europeaniseren van archiefonderzoek van één land, ik heb voor het leeuwendeel in de archieven van Europa zélf gewerkt.

Stap je uit Europa over naar andere werelddelen? De wereld in zijn totaliteit? Globalisering is het toverwoord.

Ik denk niet dat dat op dit moment de sterkste oriëntatie is. Ik ben nog steeds bezig met de institutionele architectuur van het naoorlogse Europa en hoofdzakelijk met Europese vraagstukken. Wat ik leuk vind, is een multinationale kijk daarop. Dat doe ik met mijn eigen werk en met mijn promotiestudenten. Zij kiezen meestal ook wel voor vergelijkend onderzoek tussen regio's of landen. Ik houd van het toepassen van een comparatieve methode en van het internationaliseren vanuit een nationaal perspectief. Als je mijn werk op dit moment wilt typeren dan is het dit. Dat doe ik ook met mijn studenten en promovendi.

Het laatste proefschrift met mij als promotor is de dissertatie van Cátia Antunes over economische relaties tussen Amsterdam en Lissabon in de tweede helft van de zeventiende eeuw. Een vergelijkend onderzoek waarvan ik denk dat het een zeer grote meerwaarde heeft. Het is een mooi proefschrift geworden, ingebed in een globaliserend kader, dat mogelijksterwijs nog verder uitgebreid moet worden.

124

Maar de meeste van je promoties en je eigen onderzoek betreffen de tweede helft van de twintigste eeuw.

Het leeuwendeel ligt in de tweede helft van de twintigste eeuw en bijna allemaal zijn ze of vergelijkend of internationaal.

Maar archiefonderzoek, kom je daar ook nog aan toe?

Niet zo, maar dat is op dit moment mijn eigen schuld. Ik heb een hoge mate van institutionele loyaliteit: 'if the flag calls'. Ik heb de neiging om te volgen, dus ik heb mij de afgelopen vier jaar beziggehouden met het oprichten van praktijkstudies, dat is een soort minor binnen Letteren, met management, journalistiek en Europese Uniétudes. We hebben dit jaar voor het eerst een masteropleiding European Union Studies en dat vreet gewoon tijd.

Eigenlijk wil ik eerst een boek afmaken en dan weer die archieven in. Het boek gaat over Europa, tussen 1955 en 1960, de scheiding van de wegen tussen de zes en uiteindelijk de zeven EVHA-landen zouden worden. Dat is bijna klaar. Daarin zit archiefonderzoek in van alle betrokken Europese landen, ook van de VS.

Als ik het een en ander probeer te overzien, dan ontstaat de indruk dat je na zoveel jaren toch trouw wilt blijven aan de economische geschiedenis. Je bent niet iets heel nieuws begonnen in die zin dat je gewoon een hele andere kant op bent gaan kijken of je je heel andere specialismen eigen bent gaan maken.

Ik ben héél dicht in de buurt van de politieke wetenschappen gekomen. Het boek over Europa in de jaren vijftig ontleent ontzettend veel aan politiek-wetenschappelijke concepten over onderhandelingen, macht en ideeën. Ik probeer een geschiedenis te schrijven die gelezen en gebruikt kan worden in de sociale wetenschappen. Het nieuwe boek over de Europese eenwording 1955-1960 heeft een politiek-wetenschappelijke inleiding en ontleent vragen aan de economie, maar ook uit de internationale politieke economie. Bovendien, het gebruik van sociaal-wetenschappelijke concepten wisselt van hoofdstuk tot hoofdstuk. Fantastisch!

Wetenschap als avontuur?

Ik vind mijn vak nog steeds leuk. Terugkijkend ben ik wel veel opener geworden voor de wereld waarin de economie functioneert. Ik heb nog steeds een focus op de economische geschiedenis, maar ik besef dat je ook de zusterdisciplines moet begrijpen. En dat probeer ik wel te doen in mijn werk.

125

Hoe sta je tegenover het gebruikmaken van ouderejaars studenten binnen jouw eigen onderzoek, bijvoorbeeld in werkgroepverband?

Dat doe ik, maar ik maak nooit gebruik van het werk van studenten en ook niet van studentenscripties. De reden is vaak dat zij weliswaar de stof hebben bekeken en weten waar de interessante archieven liggen, maar ook hun eigen selecties maken en hun eigen draai geven aan de resultaten. Dat is hun werk en hun taak. Ja, het is wel handig dat iemand die archieven heeft doorgenomen, maar ik doe toch altijd mijn eigen archiefonderzoek.

Hoe sta je tegenover het publiceren in het Engels door Nederlandse historici?

De tendens om steeds meer in het Engels te gaan produceren, vind ik positief. In het verleden werd taal vaak gebruikt als een vorm van protectie. De tendens om steeds meer in het Engels te publiceren heeft de Nederlandse sociaal-economische geschiedschrijving meer en meer laten integreren in de internationale discussies. En dat vind ik alleen maar positief.

Waar ik minder gelukkig mee ben, zijn de citatie-indexen. De enige manier om de wetenschappelijke productie te kunnen beoordelen is het zelf lezen van de betreffende stof. Maar als je niet bereid bent om de output van iemand te lezen, dan zeggen citatie-indexen ook niets. Ik vind het een gruwel. Ik ben op dit moment blij dat de geschiedschrijving zo verspreid is dat het bijna onmogelijk is om een echt zinnige publicatie-index samen te stellen, maar ongetwijfeld zal iemand dat wel proberen.

Ik zal een voorbeeld geven hoe absurd de situatie is. Is het niet merkwaardig dat als je economisch-historicus bent en je zit in een economische faculteit, alleen de *Journal of Economic History* en *The Economic History Review* meetellen voor de *ranking lists*? Voor de rest zijn je publicaties niets waard.

Hoe wil je dit gesprek afsluiten?

Ik hou van Nederland, ik hou van de sfeer, al vind ik die wel grimmiger geworden sinds de moord op Fortuyn.

Florence, was dat niet fijn, altijd mooi weer?

Florence was Camelot.